

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

**Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γ. Α. Προβόπουλου
στην Ημερίδα του ΣΕΒ: «Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ποιες λύσεις – ποια
προοπτική» με θέμα:**

**Χρηματοδότηση και οικονομική ανάπτυξη:
Ο ρόλος των τραπεζών**

**Μέγαρο Μουσικής
Τετάρτη 15 Ιανουαρίου 2014**

Είναι γεγονός ότι τα χρόνια της κρίσης η τραπεζική χρηματοδότηση προς τον ιδιωτικό τομέα και ειδικότερα προς τις επιχειρήσεις περιορίστηκε σταδιακά. Έτσι ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων αντιμετωπίζει σήμερα δυσχέρειες στη χρηματοδότηση της παραγωγικής δραστηριότητας. Το πρόβλημα αγγίζει ακόμη και κερδοφόρες επιχειρήσεις, με πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση. Αυτές υφίστανται δευτερογενώς τις επιπτώσεις των πιστωτικών περιορισμών τους οποίους αντιμετωπίζουν οι προμηθευτές και οι πελάτες τους.

Η στενότητα χρηματοδοτικών πόρων αποτελεί σήμερα ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα. Βραχυχρόνια, διότι διευρύνει τον αριθμό των επιχειρήσεων που αναγκάζονται να περιορίσουν τη δραστηριότητά τους, εντείνοντας έτσι την ύφεση. Αλλά και μεσοπρόθεσμα, διότι δεν επιτρέπει την άνοδο των επενδύσεων που είναι αναγκαία για να αυξηθεί ο δυναμικός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας.

Βεβαίως, η μείωση της τραπεζικής χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Στη ζώνη του ευρώ, τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Νοεμβρίου 2013 δείχνουν αρνητική πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις της τάξεως του -3,6% σε ετήσια βάση. Μάλιστα, σε αρκετές χώρες της ζώνης του ευρώ η μείωση ήταν πολύ μεγαλύτερη: Στην Ισπανία -13,4%, στην Ιταλία -6,3%, στην Πορτογαλία -5,6%, στην Κύπρο -5,2%, όταν η αντίστοιχη μείωση στην Ελλάδα ήταν -4,6%. Στις οικονομίες όπου η τραπεζική χρηματοδότηση – και όχι η προσφυγή στην αγορά κεφαλαίων -- είναι η

επικρατέστερη μορφή εξωτερικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, είναι φανερό ότι οι επιπτώσεις της μείωσής της είναι δυσμενέστερες.

Σημαντικός παράγοντας μείωσης της χρηματοδότησης πανευρωπαϊκά είναι και οι εν εξελίξει ασκήσεις αξιολόγησης της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των ευρωπαϊκών τραπεζών. Πολλές τράπεζες είναι φειδωλές στη χορήγηση δανείων μέχρι να ξεκαθαρίσει πλήρως η εικόνα των ισολογισμών τους και να αποσαφηνιστούν οι κεφαλαιακές τους ανάγκες μετά τη διεξαγωγή των stress-tests.

* * *

Η οικονομία βρίσκεται σήμερα σε ένα μεταίχμιο. Από τη μία πλευρά, το πρότυπο ανάπτυξης, που στηρίχθηκε στην κατανάλωση και την παραγωγή μη διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, έχει εξαντλήσει τα όριά του και απαξιώνεται γοργά. Από την άλλη, καθυστερεί η μετάβαση σε ένα νέο πρότυπο που θα δίνει βάρος στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Βεβαίως, η μετάβαση αυτή είναι από τη φύση της επίπονη και βραδεία. Θα μπορούσαμε όμως να την επιταχύνουμε αίροντας τα εμπόδια στην επενδυτική δραστηριότητα που, παρά την πρόοδο που υπάρχει, είναι ακόμα πολλά (γραφειοκρατικά εμπόδια, έλλειψη σταθερού και ευνοϊκού φορολογικού πλαισίου, υψηλό κόστος ενέργειας κ.α.).

Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται επίσης και η αρνητική επίδραση του κόστους χρήματος. Απόρροια της δημοσιονομικής κρίσης στα αδύναμα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ ήταν ο κατακερματισμός των χρηματοπιστωτικών αγορών και η ασύμμετρη επίπτωση στο κόστος χρήματος μεταξύ των χωρών του κέντρου και της περιφέρειας. Ως αποτέλεσμα, οι ελληνικές ιδιαίτερα επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν εδώ και καιρό σημαντικά υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης σε σύγκριση με ομοειδείς επιχειρήσεις σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Η στενότητα των χρηματοδοτικών πόρων δεν προέρχεται μόνον από τον περιορισμό της τραπεζικής χρηματοδότησης, αλλά οφείλεται σε συνδυασμό παραγόντων. Πολλοί από αυτούς προϋπήρχαν της κρίσης και είχαν διαμορφώσει έναν τρόπο λειτουργίας και ανάπτυξης της οικονομίας που στηριζόταν σε υπέρμετρο βαθμό στον τραπεζικό δανεισμό.

Η άποψή μου είναι ότι για να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά το πρόβλημα αυτό, θα πρέπει να εντοπίσουμε και να θεραπεύσουμε τις αιτίες που το δημιούργησαν. Δεν αρκεί απλώς να δείχνουμε τις επιπτώσεις του φαινομένου, που πράγματι εκδηλώνονται σήμερα με οξύτητα.

Η προσέγγιση αυτή δεν είναι γενικότερα δημοφιλής στον δημόσιο διάλογο. Συνήθως απουσιάζουν αναφορές στους λόγους που κατέστησαν αναγκαία την εφαρμογή αυστηρών προγραμμάτων προσαρμογής. Αντίθετα, ο διάλογος επικεντρώνεται στις επιπτώσεις αυτών των πολιτικών και όχι στις γενεσιουργές τους αιτίες. Τα προβλήματα όμως των τελευταίων ετών στην παραγωγή, στην απασχόληση, στα εισοδήματα αλλά και στη χρηματοδότηση είναι το τίμημα που χρειάστηκε να καταβληθεί για να αποτραπεί η κατάρρευση της οικονομίας, στην οποία με βεβαιότητα μας οδηγούσαν οι λανθασμένες επιλογές του παρελθόντος. Τα προγράμματα προσαρμογής είναι το αποτέλεσμα αυτών των επιλογών και όχι η αιτία των προβλημάτων μας. Και ασφαλώς το τίμημα θα ήταν πολύ μεγαλύτερο, αν είχε καταρρεύσει η χώρα.

Στην περίοδο 2000-2008, η τραπεζική χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα αντιπροσώπευε κατά μέσο ετήσιο όρο το 40% της συνολικής χρηματοδότησης. Το υπόλοιπο καλύφθηκε κυρίως από την εσωτερική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων (40%) και σε μικρότερα ποσοστά από αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, έκδοση ομολόγων και πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ. Βάσει αυτών των στοιχείων, η ελληνική οικονομία εμφανίζεται πιο τραπεζοκεντρική από την οικονομία της ζώνης του ευρώ, στην οποία ο τραπεζικός δανεισμός αντιπροσώπευε το 33% της συνολικής χρηματοδότησης την ίδια περίοδο.

Οι εξελίξεις αυτές συνδέονται πρωτίστως με την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος που προηγήθηκε της ένταξης στη ζώνη του ευρώ. Για πρώτη φορά στην ελληνική ιστορία, επιχειρήσεις και νοικοκυριά απέκτησαν πρόσβαση σε εύκολη και σχετικά φθηνή τραπεζική χρηματοδότηση. Έτσι, την περίοδο 2000-2008, αυξήθηκαν με ταχύτητα όλες οι κατηγορίες δανεισμού: τα στεγαστικά δάνεια με μέσο ετήσιο ρυθμό 28%, τα καταναλωτικά με 29%, και τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις με 14%.

Το τραπεζικό σύστημα δηλαδή ακολούθησε σε γενικές γραμμές τις τάσεις που επικρατούσαν την εποχή εκείνη όχι μόνο στην ελληνική οικονομία αλλά και διεθνώς, στην προσπάθειά του να ικανοποιήσει την αυξανόμενη ζήτηση δανειακών κεφαλαίων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

Από την άλλη πλευρά, οι επιχειρήσεις είχαν εξασφαλισμένη την άνετη και σχετικά φθηνή χρηματοδότηση από τις τράπεζες. Όμως δεν εκμεταλλεύθηκαν πλήρως τις συνθήκες επαναλαμβανόμενης κερδοφορίας για να βελτιώσουν οργανικά τη χρηματοδοτική τους δομή, να μειώσουν την εξάρτηση από τον τραπεζικό δανεισμό και να ισχυροποιήσουν την ανταγωνιστική τους θέση στις διεθνείς αγορές.

Με την έκρηξη της δημοσιονομικής κρίσης το 2008 και τη μεγάλη ύφεση που επακολούθησε μειώθηκαν δραστικά τόσο η ζήτηση όσο και η προσφορά δανειακών κεφαλαίων.

Στην πλευρά της ζήτησης, η συρρίκνωση της παραγωγής περιορίζει ανάλογα τις ανάγκες για κεφάλαια κίνησης. Μειωμένη εξάλλου παραμένει και η ζήτηση για μακροχρόνια χρηματοδότηση, λόγω της κατάρρευσης των επενδύσεων. Η υψηλή ανεργία, οι μειώσεις εισοδημάτων, η πτωτική τάση των τιμών των ακινήτων και η αυξημένη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας αποθαρρύνουν τη ζήτηση στεγαστικών δανείων. Τέλος, τα επιτόκια χορηγήσεων, σε πραγματικούς όρους αυξάνονται σημαντικά.

Στην πλευρά της προσφοράς, η υποχώρηση της τραπεζικής χρηματοδότησης ήταν σταδιακή. Ακόμη και όταν άρχισε να καταγράφεται πτώση του ΑΕΠ, η τραπεζική χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις συνέχισε να εμφανίζει, μέχρι και το 2011, θετικούς ρυθμούς μεταβολής. Το 2012 και το 2013 η μείωση της χρηματοδότησης ήταν βραδύτερη από τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Δεν θέλω φυσικά να υποβαθμίσω τις αρνητικές συνέπειες που είχε η μείωση της τραπεζικής χρηματοδότησης σε πολλές επιχειρήσεις. Πράγματι αρκετές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν οξύτατα προβλήματα λόγω της μειωμένης ζήτησης, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε αδυναμία ομαλής εξυπηρέτησης των δανείων τους. Δυστυχώς η εξασθένηση της πιστοδοτικής ικανότητας των τραπεζών ήταν αναπόφευκτη, καθώς η δημοσιονομική κρίση επέδρασε έντονα στην πιστοληπτική ικανότητα της χώρας και κατ' επέκταση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Ήδη από τα τέλη του 2007, οι τράπεζες άρχισαν να διαπιστώνουν ότι δεν μπορούσαν πλέον να αντλήσουν δανειακούς πόρους από τη διατραπεζική αγορά ή την αγορά τραπεζικών ομολόγων με την ίδια ευκολία που το έπρατταν τα προηγούμενα έτη. Στην αρχή λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ ακολούθως, από το 2009 και μετά, εξαιτίας της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης, οι ελληνικές τράπεζες αποκόπηκαν τελείως από τις αγορές.

Εξάλλου, από τα τέλη του 2009 και μέχρι και τον Ιούνιο του 2012, καταγράφηκε πρωτοφανής, σε έκταση και διάρκεια, εκροή καταθέσεων. Αυτή ανήλθε σε περίπου 90 δισεκ. ευρώ, πάνω από το 1/3 της καταθετικής βάσης. Ένα σημαντικό ποσοστό μάλιστα της εκροής αυτής προήλθε από επιχειρήσεις που μετέφεραν σημαντικό μέρος των καταθέσεών τους στο εξωτερικό.

Παράλληλα, η παρατεταμένη επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών επηρέασε δυσμενώς τη δυνατότητα συνεπούς εκπλήρωσης των δανειακών τους υποχρεώσεων. Το πρόβλημα επέτεινε η κατάχρηση νομοθετικών διευκολύνσεων από δανειολήπτες ικανούς να εξυπηρετούν τα δάνειά τους. Έτσι, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια έφτασαν στο 30%.

Για να αντεπεξέλθουν στα προβλήματα αυτά, οι τράπεζες προσέφευγαν στην άντληση βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα. Στο απόγειο της κρίσης, το ύψος αυτής της χρηματοδότησης προσέγγισε τα 140 δισεκ. ευρώ.

Τέλος, μετά το PSI, οι τράπεζες βρέθηκαν αντιμέτωπες και με έλλειψη κεφαλαίων, που κατέστησε επιτακτική την ανάγκη ανακεφαλαιοποίησής τους ώστε να παραμένουν πλήρως διασφαλισμένοι οι καταθέτες.

* * *

Σήμερα το τραπεζικό τοπίο στην Ελλάδα έχει πλέον αλλάξει. Η ανακεφαλαιοποίηση και η αναδιάταξη του τραπεζικού συστήματος έχουν οδηγήσει σε λιγότερες και ισχυρότερες τράπεζες, που έχουν εξασφαλίσει την κεφαλαιακή τους επάρκεια, απαραίτητη για την προστασία των καταθέσεων. Αυτό αποκαθιστά σταδιακά την εμπιστοσύνη και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να ενισχυθεί μεσοπρόθεσμα η χορήγηση πιστώσεων στην οικονομία.

Βραχυχρόνια ωστόσο, εξακολουθούν να επιδρούν πολλοί παράγοντες, ώστε οι χορηγήσεις νέων δανείων να παραμένουν προς το παρόν περιορισμένες. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι:

Πρώτον, οι εισροές καταθέσεων παραμένουν χαμηλές.

Δεύτερον, ο λόγος δανείων προς καταθέσεις πρέπει να διατηρείται σε συντηρητικό ύψος. Και ο λόγος αυτός είχε διαταραχτεί από την απώλεια μεγάλου ύψους καταθέσεων.

Τρίτον, συγκριτικά με άλλες χώρες η χρηματοδότηση που λαμβάνουν οι εγχώριες τράπεζες από το Ευρωσύστημα παραμένει υψηλή και θα πρέπει σταδιακά να περιοριστεί σε πιο «λογικά» επίπεδα.

Τέταρτον, η τόνωση της εμπιστοσύνης, την οποία πέτυχε η ανακεφαλαιοποίηση, αμβλύνεται από την ανησυχία που προκαλεί η συσσώρευση των δανείων σε καθυστέρηση. Η εξέλιξη αυτή: πρώτον, αποτελεί απτή απόδειξη ότι ο πιστωτικός κίνδυνος είναι πολύ

αυξημένος, γεγονός που αποθαρρύνει τη χορήγηση νέων πιστώσεων, δεύτερον, αποστερεί τις τράπεζες από πόρους που θα ήταν δυνατόν να ανακυκλώσουν σε νέα δάνεια και, τρίτον, δημιουργεί το ενδεχόμενο μελλοντικών απομειώσεων της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών και συντηρεί την ανάγκη δέσμευσης κεφαλαίων για σχηματισμό προβλέψεων.

Το ζήτημα λοιπόν των προβληματικών δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά πρέπει τώρα να αντιμετωπιστεί συστηματικά. Ήδη αναλαμβάνονται σημαντικές πρωτοβουλίες από πλευράς τραπεζών αλλά και της Πολιτείας προς την κατεύθυνση αυτή.

* * *

Η σταδιακή βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών ενισχύει την εμπιστοσύνη προς τη χώρα και το τραπεζικό της σύστημα και θα επιτρέψει την εξομάλυνση της πιστωτικής επέκτασης μεσοπρόθεσμα. Βραχυχρόνια ωστόσο, και για τους λόγους που ανέφερα, οι δυνατότητες για πιστωτική επέκταση θα παραμένουν περιορισμένες. Η στενότητα όμως αυτή μπορεί να αντισταθμιστεί με την άντληση πόρων από άλλες πηγές. Αυτό, όπως δείχνει η διεθνής εμπειρία και βιβλιογραφία, είναι εφικτό.

Οι επιχειρήσεις κατ' αρχάς με την έναρξη της ανάκαμψης αξιοποιούν την πλεονάζουσα δυναμικότητα παραγωγικών συντελεστών που έχει προκύψει κατά την ύφεση. Επίσης, η επανεκκίνηση της οικονομικής ανάπτυξης μετά από μια περίοδο ύφεσης βασίζεται πρωτίστως στην εσωτερική χρηματοδότηση. Έχει πράγματι παρατηρηθεί ότι, με τις πρώτες ενδείξεις μιας ανάκαμψης, οι υγιείς επιχειρήσεις χρηματοδοτούν οι ίδιες την επέκταση των εργασιών τους, αποδίδοντας μικρότερο μέρισμα στους μετόχους με αντάλλαγμα την αναμενόμενη μελλοντική υπεραξία.

Ειδικότερα για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις με μακροχρόνιες και σταθερές εμπορικές συνεργασίες, ένας εναλλακτικός τρόπος χρηματοδότησης είναι η διεκδίκηση επιπρόσθετων εμπορικών πιστώσεων (trade credit) από τις εταιρίες του εξωτερικού με τις οποίες συναλλάσσονται.

Σημαντική πηγή εναλλακτικής χρηματοδότησης είναι και η άντληση κεφαλαίων από τις κεφαλαιαγορές. Ήδη μέσα στο 2013 μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις άντλησαν σημαντικά ποσά μέσω έκδοσης εταιρικών ομολόγων. Τέτοιες πηγές χρηματοδότησης θα αυξάνονται καθώς θα βελτιώνονται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό οι προσδοκίες και θα εμπεδώνεται σταδιακά η εμπιστοσύνη στις προοπτικές της οικονομίας μας.

Μία άλλη διέξοδος, τέλος, είναι η αξιοποίηση των προγραμμάτων συγχρηματοδότησης δανείων και εγγυοδοσίας με πόρους των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Εκτιμάται ότι, συνολικά, οι πόροι από τα διαρθρωτικά ταμεία, τις αγορές ομολόγων, το χρηματιστήριο και την ΕΤΕπ μπορούν να καλύψουν μεγάλο μέρος του χρηματοδοτικού κενού της οικονομίας.

* * *

Το τραπεζικό σύστημα μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό μοχλό μετάβασης στο νέο πρότυπο ανάπτυξης, που χρειάζεται η οικονομία. Οι συνθήκες βεβαίως της άπλετης και ενίοτε ελαστικής τραπεζικής χρηματοδότησης δεν μπορεί και δεν πρέπει να επαναληφθούν. Όμως το τραπεζικό σύστημα μπορεί τώρα να αναλάβει ουσιαστικές πρωτοβουλίες για την αναδιάρθρωση επιχειρήσεων και κλάδων.

Σήμερα, ο τραπεζικός είναι ο μόνος κλάδος της οικονομίας που έχει αναδιαταχθεί—ανακεφαλαιοποιηθεί πλήρως. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιήθηκε χωρίς να θιγούν στο παραμικρό οι καταθέσεις, αλλά με σοβαρές αλλαγές και ανακατατάξεις στο εσωτερικό του τραπεζικού τομέα. Αδύναμες τράπεζες απορροφήθηκαν ή έκλεισαν στο πλαίσιο της εξυγίανσης. Οι μέτοχοι συνεισέφεραν νέα κεφάλαια στη διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης και όπου αυτό δεν έγινε απώλεσαν τη διοίκηση. Μέσα από τη διαδικασία αναδιάρθρωσης εξαλείφεται η πλεονάζουσα παραγωγική δυναμικότητα. Το νέο τραπεζικό σύστημα πατάει πλέον σε πιο στέρεες βάσεις. Σε κανέναν άλλο κλάδο δεν έχει σημειωθεί τέτοιας (ή έστω και μικρότερης) κλίμακας αναδιάρθρωση, παρά το γεγονός ότι οι πρωτόγνωρες συνθήκες οικονομικής κρίσης την καθιστούσαν αναγκαία. Αυτή η εμπειρία των τραπεζών μπορεί να αποδειχθεί πολύτιμη και για τις επιχειρήσεις των λοιπών τομέων και κλάδων της οικονομίας μας.

Καλούνται λοιπόν σήμερα οι τράπεζες να συμβάλουν ουσιαστικά σε μία προσπάθεια ανασυγκρότησης του παραγωγικού ιστού. Τα βήματα πρέπει να ξεκινήσουν άμεσα και να έχουν συγκεκριμένο προσανατολισμό. Οι πολιτικές των τραπεζών θα πρέπει, δηλαδή, να στηρίζονται σε ένα νέο πλαίσιο παροχής πιστώσεων και διαχείρισης κινδύνων. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να αποφευχθούν οι τάσεις που παρατηρήθηκαν κατά τη δεκαετία πριν από την κρίση, όταν ένα μεγάλο μέρος των πιστώσεων κατευθύνθηκε προς επενδύσεις σε κατοικίες και κατανάλωση.

Οι νέες πιστώσεις θα πρέπει να κατευθύνονται σε δυναμικές επιχειρήσεις με υψηλό βαθμό εξωστρέφειας και προοπτικές ανάπτυξης. Εξυπακούεται βεβαίως, ότι, με έναν τέτοιο προσανατολισμό του τραπεζικού συστήματος, θα ήταν ανώφελο και επικίνδυνο να αφεθούν χρόνια αδύναμες, υποκεφαλαιοποιημένες και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις να λειτουργούν.

Εκεί που υπάρχουν σοβαρά προβλήματα υποκεφαλαιοποίησης εταιριών πρέπει να υπάρξουν κινήσεις πρωτίστως από την πλευρά των μετόχων για την ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων τους. Οι επιχειρήσεις οφείλουν εξάλλου στο σύνολό τους να αναλάβουν πρωτοβουλίες αναδιάρθρωσης και οργανωτικής ανασύνταξης, να επιδιώξουν συνεργασίες ή συγχωνεύσεις και να αξιοποιήσουν δίκτυα και συνέργειες που διευκολύνουν τον έλεγχο του κόστους και τον προσανατολισμό προς αγορές του εξωτερικού.

Συνοψίζοντας, πιστεύω ότι χρειαζόμαστε σήμερα μια ποιοτική και προσανατολισμένη δράση των τραπεζών, με συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που θα στοχεύουν:

- στην ενίσχυση των πραγματικά βιώσιμων επιχειρήσεων, νέων και παλαιών.
- στην ενθάρρυνση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση μιας γενναίας κλαδικής αναδιάρθρωσης.

Μια τέτοια πολιτική μπορεί να προωθήσει αποτελεσματικά τη μετάβαση στο νέο υπόδειγμα ανάπτυξης, στην ανασυγκρότηση δηλαδή των παραγωγικών τομέων μέσα από την αναδιάρθρωση των επιχειρηματικών μονάδων.

* * *

Η ύφεση των τελευταίων ετών έπληξε καίρια τις ελληνικές επιχειρήσεις, εκτοξεύοντας την ανεργία σε πρωτοφανή επίπεδα. Σήμερα όμως έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις να ανακοπεί η πτωτική πορεία και να βαδίσουμε το δρόμο της ανάκαμψης και της ανάπτυξης της οικονομίας. Έχει πράγματι καταγραφεί ουσιαστική πρόοδος. Εξαλείφθηκαν τα δίδυμα ελλείμματα, ανακτήθηκαν οι απώλειες ανταγωνιστικότητας κόστους, αντιμετωπίστηκαν κενά του ασφαλιστικού συστήματος και ανασυγκροτήθηκε επιτυχώς το τραπεζικό σύστημα.

Στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα επείγει η ριζική αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού τομέα. Αυτή θα θέσει σε κίνηση υγιείς επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και δυνάμεις, ικανές να στηρίξουν τη διατηρήσιμη ανάπτυξη και τη μείωση της ανεργίας. Πεποίθησή μου είναι ότι στο βαθμό που θα βελτιώνεται το επιχειρηματικό περιβάλλον και θα εμπεδώνεται η εμπιστοσύνη στο μέλλον, οι δυνάμεις αυτές θα εμφανίζονται όλο και πιο ενεργά στο προσκήνιο. Μπροστά

μας τώρα βρίσκεται η μεγάλη πρόκληση να μετατρέψουμε την υπό εξέλιξη σταθεροποίηση σε δυναμική ανάπτυξη πάνω σε στέρεες βάσεις.

Στη δύσκολη αυτή πορεία, το τραπεζικό σύστημα μπορεί και πρέπει να στηρίξει αποτελεσματικά την προσπάθεια των επιχειρήσεων, με γνώμονα τα οφέλη για την οικονομία στο σύνολό της. Η Τράπεζα της Ελλάδος, ως εποπτική αρχή του τραπεζικού συστήματος, θα επιδιώξει τη διαμόρφωση των προϋποθέσεων που θα το επιτρέψουν.